

РИТОРИКА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО ВІЙСЬКОВОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Ніщук Віктор Вікторович

ORCID ID: 0000-0001-9142-5402

слухач Навчально-наукового інституту воєнної історії

Національний університет оборони України, Україна

Науковий керівник: Красницька Ольга Володимирівна

ORCID ID: 0000-0002-0417-3318

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри суспільних наук

Національний університет оборони України, Україна

Сучасний розвиток освіти та науки вимагає від викладача вищого військового навчального закладу (ВВНЗ) постійного професійного й особистісного розвитку, самовдосконалення, озброєння новітніми засобами, методами, технологіями навчання та виховання, розробки й упровадження інноваційних підходів в освітньому процесі. Швидкоплинність і насиченість інформації, доступність освітнього контенту, багатство шляхів саморозвитку слухача (курсанта, студента) вимагає оптимізації педагогічної взаємодії викладача з аудиторією, пошуку ефективних засобів впливу на неї, завоювання довіри, побудови ефективної комунікації [2].

Вивчення риторики як науки про ораторське мистецтво й красномовство дасть змогу майбутньому викладачу ВВНЗ отримати необхідні риторичні знання, розвинути ораторські вміння та якості, підготуватися до ораторської діяльності та професійно-педагогічного спілкування зі слухачами (курсантами, студентами). Адже, як зазначає О. Красницька, «через ораторську діяльність викладач змінює думки, ставлення, бачення, формує переконання, ідеали, прагнення, мотивує до змін, викликає трансформації в особистісному та професійному розвитку, спонукає слухачів до дій і вчинків, поповнює скарбничку їх знань, допомагає створювати бажане для себе майбутнє [1, с. 67].

Оволодіти мовленнєвою, риторичною, комунікативною культурою може кожний, зазначають Н. Середя та О. Квасник, головне – бажання. Це не є перевагою вчених-лінгвістів, письменників або вчителів-мовників, це не тільки ознака, але й обов'язок кожної культурної, освіченої людини, викладача за покликанням. Риторика навчає впливати на співрозмовника й аудиторію за допомогою слова, яке стає основною зброєю викладача. Вона розвиває вміння не тільки красиво та переконливо говорити, а й захищатися від маніпулятивного впливу [5]. Вона сприяє оволодінню красою невербального мовлення, навчає володіти голосом, через жести, позу, міміку передавати емоції та почуття, правильно використовувати у спілкуванні та взаємодії з аудиторією проксемічні відстані [9].

За свідченням О. Красницької, риторика постає наукою, що вивчає закони й особливості ефективного публічного мовлення, підготовки та виголошення публічних промов із метою досягнення бажаного інформаційного, когнітивного, емоційного та поведінкового впливу викладача на аудиторію; наукою, що

встановлює закономірності ораторської діяльності й публічної комунікації викладача [4, с. 33]. Розглядаючи риторику як науку про закони управління мисленнєво-мовленнєвою діяльністю особистості, Г. Сагач деталізує її структуру в риторичній формулі, виділяє в ній два аспекти: організаційний і власне управлінський [8, с. 49], що, зі свого боку, окреслює цілісну систему, у якій один компонент зумовлює й доповнює інший. Закони риторики відображають системність мисленнєво-мовленнєвої діяльності, що здебільшого визначає її результативність [8].

Таким чином, риторика як наука та мистецтво ефективного висловлення думок та переконливого спілкування, впливу на цільову аудиторію стає ключовою складовою підготовки майбутніх викладачів ВВНЗ, адже вони повинні навчитися ефективно передавати знання, публічно виступати перед різними аудиторіями й будувати з ними продуктивну взаємодію, вести наукові дискусії чи полеміку.

Згідно з О. Кучерук, через вивчення риторики майбутній викладач опановує механізми створення, виголошення й самоаналізу публічного виступу, техніки ведення ефективного міжособистісного діалогу, оволодіває мистецтвом педагогічного впливу словом, переконанням, вивчає особливості доцільного й переконливого мовлення, побудованого на засадах логосу, етосу та пафосу [6, с. 16]. Як доповнює Л. Шевцова, риторика постає ефективним засобом у створенні гармонійного навчально-комунікативного середовища [6, с. 171].

Знання теоретичних основ риторики, уміння використовувати на практиці основні її закони та положення, розвиток ораторських умінь і загалом володіння ораторським мистецтвом та красномовством дасть змогу викладачу побудувати ефективну взаємодію з аудиторією, завоювати її увагу й симпатію, впливати на неї, мотивувати, надихати, переконувати, вести за собою, викликати активний інтерес до навчальної дисципліни, проводити кращі навчальні заняття, що залишать помітний слід у пам'яті слухачів (курсантів, студентів), отримати ґрунтовні результати своєї роботи, завоювати авторитет [2, с. 236–237]. Крім цього розвиток риторичних знань сприяє формуванню вміння аргументувати свої погляди та переконливо обґрунтовувати свої рішення. Це особливо важливо у військовому середовищі, де викладачі повинні бути здатні ефективно впливати на слухачів, мотивувати їх до досягнення найкращих результатів.

Насамкінець вкажемо переваги вивчення риторики у процесі професійної підготовки майбутнього викладача ВВНЗ, згідно з О. Красницькою. Тож він навчається наступному: публічно виступати; віддзеркалювати оригінальність у проведенні навчальних занять; говорити зрозуміло, доступно, чітко, лаконічно, але змістовно, цікаво, красиво й, найголовніше, переконливо; аргументовано відстоювати власну думку, доносити ідею, вести наукову дискусію, впроваджувати власні підходи; вести ефективну міжособистісну комунікацію; будувати продуктивне педагогічне спілкування зі всіма суб'єктами освітнього процесу; досягати цілей в освітній та науковій діяльності; формувати позитивний імідж як викладача й військового керівника; бути лідером у сучасному освітньо-науковому середовищі [3, с. 15].

Отже, риторична наука, сучасне відродження якої викликане потребами демократизації суспільства та зростанням ролі особистості як найбільшої його цінності, володіє значним арсеналом духовного, інтелектуального й професійного її розвитку [7]. Вивчення риторики у процесі професійної підготовки дає змогу сформувати майбутнього викладача ВВНЗ як риторичну особистість, риторично освіченого оратора, здатного ефективно здійснювати ораторську діяльність.

Список використаних джерел:

1. Красницька Ольга (2023) Автентичність викладача-лідера. *Вища освіта України*, 4, 64–72. [https://doi.org/10.32782/NPU-VOU.2023.4\(91\).09](https://doi.org/10.32782/NPU-VOU.2023.4(91).09).
2. Красницька О. В. (2020) Педагогічна майстерність викладача вищої військової школи : підручник. Київ : Кондор. 528 с.
3. Красницька Ольга (2021) Риторика в підготовці сучасного викладача вищого військового навчального закладу. *Інноваційні технології у військовій освіті* : тези доповідей міжнар. наук.-метод. конф. (Одеса, 25 червня 2021 р.). Одеса : Військова академія (м. Одеса), 13–15.
4. Красницька О. В. (2022) Риторична підготовка викладача. *Людинознавчі студії. Педагогіка*, 15 (47), 30–36. <https://doi.org/10.24919/2413-2039.13/47.4>.
5. Основи ораторської майстерності : навч. посіб. за ред. Н. В. Середи, О. В. Квасник. Харків : НТУ «ХПІ», 2019. 304 с.
6. Педагогічна риторика : історія, теорія, практика : монографія / за ред. О. А. Кучерук. Київ: КНТ, 2016. 258 с.
7. Риторичні вміння правників: теорія і практика. 2009. 222 с.
8. Сагач Г. М. (1998) Золотослів : у 2 т. Київ, 378 с.
9. Хміляр О. Ф. (2016) Психологія символічної регуляції дій і вчинків особистості : монографія. Київ : ТОВ «Контекст Україна», 380 с.